

KÖKTÜRK, Erol, “Çocuklarımız Öksürüyor ya da Çevre Sorunlarının Kuşatması”, Zürih, Mayıs 1987, 3 s.; *Mühendislikte ve Mimarlıkta ÖLÇÜ Gazetesi*, 15 Mayıs-1 Haziran Sayı: 10-11.

“ÇOCUKLARIMIZ ÖKSÜRÜYOR” ya da ÇEVRE SORUNLARININ KUŞATMASI

Dr.-Müh. Erol KÖKTÜRK,

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Başkan

Kutlama mı? - anma mı? olduğu belirsiz bir 'Dünya Çevre Günü'ne erişiyoruz. 'Sağ-salim eriştik' demek ise epeyi zor. Her geçen gün bizi daha fazla kuşatan bu sorunları yalnızca böylesi günlemlerde dile getirmenin yeterli olamayacağı bir gerçek. Her yıl önemi daha fazla artan değil de önemi daha çok kişi tarafından “fark edilen' bu sorunlar çoktan beri var ve yaşamımızın her alanına da girmiş durumda. Artık ne sabahları kalkıp uyanmanın simgesi olan camı açıp temiz havayı ciğerlere çekmek, ne musluklardan (akarlarsa !) kana-kana su içmek, ne gönül rahatlığıyla yüzebilmek, ne de yenilenleri içe sindirebilmek eskisi kadar kolay. Bu nedenle de çevre sorunlarını, 'sağlıklı yaşamın önüne dikilen engeller' biçiminde genellemek yanlış olmasa gerektir. Sorunların bunca önemli olmalarına karşın yapılmış olanların ve yapılanların azlığı ise düşündürücüdür. Düşündürücü olduğu kadar da acı.

Bu sorunların plansız gelişmenin (en geniş anlamda) bir sonucu olduğu biliniyor. Evet, bu sorunlar bir sonuçtur aslında. Ancak şimdi, özellikle gelişmiş ülkelerde, amaca dönüşmüşlerdir. Önemli nokta ise, bu ülkelerde bunların tabandan dile getirilmesi ve çözüm arayışlarının zorlanmasıdır. Bu hareketler öylesine yığınsallaşmış ve kitleselleşmiştir ki, bu doğrultuda partiler kurulmuş ve işin önemli yanı bu partiler yönetimlere ortak olacak güce erişmişlerdir. Daha da ilginç, bugün bu ülkelerde tüm partilerin, yığınların ilgisi karşısında, çevre sorunlarına ilişkin politikalar geliştirmek zorunda kalmalarıdır.

Çevre sorunlarının nesnesi “insan”dır. Bu nedenle de çözüm arayışlarının sorunları doğrudan yaşayanlarca ardıcıl dile getirilmesi bir rastlantı değildir. Bu eğilimin güçlenmesi, en yalın olarak, “çevre sorunlarının çözümü için uğraşmak insancıl bir istemdir,” sonucuna götürmektedir.

Burada hemen bir noktaya işaret etmek gerekiyor: Çevre sorunları gelişmiş ülkelerde bunca kitlesel çıkışlara neden olurken, gelişmekte olan ülkelerde neden yığınların bir istemi olarak ortaya çıkmıyor? Bu sorunların gelişmiş ülke insanlarını daha çok, gelişmekte olan ülke insanlarını daha az etkilemesi düşünülemeyeceğine göre, bu edilgenliğin nedeni nedir? Oysa bu sorunlar gelişmekte olan ülkelerin insanlarını daha az ilgilendirmez, daha az ilgilendirmemesi gerekir.

Bunun ülkedeki durumla ilgili çeşitli nedenleri sıralanabilir. Kestirme olarak da “karın tokluğu derdine düşürülmüş yığınların çevre sorunlarıyla ilgilenecek durumu yoktur,” denebilir. Denebilir mi? Buna olanak yok şüphesiz. Tersini söylemek yığınların çeşitli sorunlar karşısında “duyarsızlaştırılmaları”na katılma anlamına gelmez mi? Bu sorunların hafife alınacak yanı kalmamıştır.

Çünkü çevre sorunları bizim ülkemizde çıplak gözle fark edilecek durumdadırlar. Böylesine açık - seçik... Oysa birçok Avrupa ülkesinde hava ve su kirliliğini, gürültüyü v.b. belirlemek için birçok rakam yayımlanıyor. Birçok araştırma yapılıyor. Nisan ayı içinde İstanbul'a gezi amacıyla giden bir meslektaş, Zürih'e döndüğünde, gömleğinin yakasının bir günde kirlendiğini “hayretler” içinde anlatmıştı. Oysa bizim kirlenmeyi ölçmek için araştırma yapmamıza bile gerek yok. Görüş alanımızı sürekli kısaltan hava kirliliği, maviliğini çoktan yitirmiş ve siyahlıkları neredeyse doğallaşmış sular, yürünemeyecek kadar gürültülü sokaklar, yağma edilmiş ve edilmekte olan topraklar ve doğal güzellikler... Evet, araştırmayla değil gözlemlerle saptanabilecek kadar yanı başımızda bu sorunlar...

Yani bu sorunlara daha yoğun ve yığmsal karşı çıkmak gereği ortadadır. Sorunların kesin çözümü başka çözümlerle türevi olsa da, bunların etkilerini sınırlandıracak istemlerin ses bulması uğraşlarını yoğunlaştırmak gerekiyor.

Bu sorunlar sıralandığında ilk göze çarpan, çözümü ilgilendiren meslek dallarının çokluğu. Yaygın tanımıyla çözüm, disiplinlerarası bir eşgüdümü gerektiriyor. İlgili her meslek dalının ve meslek topluluğunun kendi sorumluluğunu çözüm kanalına yöneltebilmesi bir görev olarak duruyor ortada. Her türlü kaygıdan uzak, bu çözüm çevresinde de kenetlenmek ertelenmez bir sorumluluktur.

Bizim meslek topluluğumuz açısından yaklaşıldığında da vurgulanması gereken noktalar vardır. Birçok yatırımın toprakla ilgili oluşu, çözümde toprak kullanımının önemini artırmaktadır. Toprak kullanımında temel ölçüt ise tanımlanmıştır: **Toplum yararı** ilkesi...

Ancak 1961'den bu yana bir anayasal hüküm olarak da varlığını sürdüren bu ilke, değişik biçimlerde kağıt üzerinde kalmaya zorlanıyor. Bursa'da, Çukurova'da verimli tarım toprakları göz açıp -kapayınca kadar dumanlar ve artıklarla süslenen sanayi alanlarına dönüşüyor. Sayın Prof. Fehmi Yavuz'un 1 karış tarım toprağının 90 yılda oluştuğunu vurgulayarak dile getirdiği bu yağmanın nelere mal olduğu ortadadır. Çünkü tarım toprağından sanayi alanına geçişten geri dönüş, ancak kuramsal olarak vardır.

Diğer yandan kentlerdeki toprak kullanımının hangi ölçütlere dayandırıldığının en somut örneği ise, Ölçü Gazetesi'nin 1. sayısındaki İstanbul'a ilişkin uygulamalardır. Böylesi uygulamaların adı, en hafif deyişle, "İstanbul'a yazık etmek", "İstanbulularını sağlıksız bir İstanbul ortamında yaşamaya zorlamak"tır.

Kentsel alanlarda ardi gelmez spekülasyon tutkusu (ardi gelmez, çünkü bu, taş atıp kol ağrıtmadan gerçekleşen kolay kazançtır!) iki yanıla türedi zenginler yaratır. Yani alan da satan da bu satıştan hoşnut olabilir. Ancak satışın o kentte yaşayanlara çıkarttığı reçete sağlıksızlıktır. Kentler, güzelim dinlenme alanları, Boğaz'ın güzellikleri elden gidiyormuş; bu umurumuzdadır. Olmalıdır. Çünkü toprak kullanımında toplum yararı amacıyla kamu denetimini yaygınlaştırmak, çevre sorunlarının da çapını küçültecektir.

Öte yandan son İmar Affı'yla da çözüme kavuşturulmamış gecekonduların nasıl çevre sorunlarının içinde yüzüyorlarsa, bu uygulamayla yasallaşmış kıyıların kapışılması da o kadar çevre sorunları yaratmaktadır.

Örnekler çoğaltılabilir. Ancak bu, bilineni yineleme tehlikesini içinde taşıyor. Sorunun saptanması ve doğru tanımlanması önemlidir. Daha önemlisi ve zoru ise, çözüme etkiyebilmektir.

Bu doğrultuda harcanacak en önemli çaba ise, sorunun doğrudan ilgililerini uyarmaktır. Sorunun herkesin sorunu olduğu en yalın biçimleriyle anlatılabilir. Yığmların sorunları sahiplenmesi yolundaki çabalara yardımcı olmak gerekir. Güncel basın, mesleki dergiler konunun güncel tutulması ve ardıcıl dile getirilmesinde etkili araçlardır.

Burada bir saptırmaya değinmekte yarar var. Çevre sorunlarıyla ilgilenen insan sayısının sürekli artması, bir spekülasyonu beraberinde getirmiştir. O da, bu sorunların çözümünü savunmayı başka politik akımların istemleriyle bağlama çabalarıdır. Çevre sorunlarının insanları etkilemesi, onların politik düşüncelerinden bağımsız bir özellik taşıyor. Bu nedenle sorunların alternatifinin sağlıklı ve insanca bir çevrede yaşamak olduğunun açık-seçik işlenmesi gerekmektedir. Böylesi saptırmaların etkisizleştirilmesi için de özel olarak, çabalamak kaçınılmazdır.

Ülkemizde, özellikle Gökova olayında, aydın çevreler sorunla ilgili duyarlılıklarını göstermişlerdir. Bu konuda hiç de ilgisiz olmadıklarını harcadıkları çabalarla ortaya koymuşlardır. Ancak yine de, birçok kesimde, sorun, ilgi alanının dışında kalmaktadır. Bir yandan bu alanlara yönelik olarak sorunu işlemek gerekmektedir. Ancak öte yandan, eğitim döneminden kaynaklanan bilinçli yönelişler için öğretim planlarında değişimler için çabalamak diğer bir sorumluluğu oluşturmaktadır.

Meslek Odaları eskiden beri bu konudaki çözüm arayışlarının içinde yer almışlar ve koşullar elverdiğince paneller, toplantılar ve yayınlarla kamuoyu yaratma işlevlerini yerine getirmişlerdir. Yine getirmektedirler. Yinelemek pahasına şu vurgu önem kazanıyor: Bu sorun çevresinde de birçok kaygıdan uzak birleşmek, çabaların etki gücünü artıracaktır.

Bir anne, kucağında çocuğu, elinde pankartla yürüyor bir İsviçre gazetesindeki haberde. Pankartın üzerinde “**Çocuklarımız Öksürüyor**” yazılı... Çevre sorunlarının çözümü için uğraşmak, bu sorunların kuşatmasını kırmak için çabalamak bu kadar somut insancıl bir istemdir.